

ANNAM LỊCH SỰ

HÃY NÊN HÚT THUỐC LÁ

JOB

GUƠNG SĨ - KHÍ VIỆT-NAM NGÀY XƯA

(Tiếp theo)

Bồi-bá-Ký và Lê-cảnh-Tuân

Bồi bá Ký người ở châu Hạ đồng (nay Ninhgiang, Hải dương), nguyên là tỷ trưởng của Trần khải Chân, có đồng mưu hại Hồ quý Ly mà việc thất bại, bỏ quan trốn đi, đêm ngày chỉ lo khi hình đánh Hồ, mà có thể không làm nên việc. Khi Hồ tiếm ngôi Trần, Bá Ký chạy qua Tàu, tự xưng là người tới trung nghĩa của triều Trần, khải khắc vua Tàu cho viện binh đánh Hồ mà lập con cháu họ Trần; lời lẽ rất cảm động, vua Tàu nhận lời. Đến khi quân Tàu bắt được cha con Hồ quý Ly, lại chiếm lấy nước Nam là làm quận huyện, mà cho Bá Ký làm chức hữu tham nghị. Bá Ký không được thỏa lòng, tuy bắt đầu phải chịu lãnh chức quan ấy, nhưng không muốn đến chốn nha môn làm việc như bọn đồng liêu. Làm một cái nhà riêng ở trạm Hoành dịch, để cho hào kiệt nào lưu lạc không chỗ nương náu thì Bá Ký chiêu nạp tiếp đãi mà cùng bàn bạc việc đời. Vì thế người Tàu nghĩ ngờ, đến soát nhà và bắt Bá Ký giải qua Kim Lăng.

Thời đại quân quyền đang lớn nghiêm, ai phụ đều giáng cái nghĩa trung với vua mà chưa nói đến trung với nước; Bá Ký theo chủ nghĩa ấy nên chỉ không khàng lo khôi phục cơ nghiệp họ Trần; xin viện binh mà làm mất nước Nam, điều ấy vẫn là đáng trách. Song lúc đầu chắc Bá Ký chưa nghĩ đến đó, mà cái dễ tâm của người Minh muốn chiếm cứ nước Nam, để tìm làng lán rồi, nào phải đợi Bá Ký xin viện mới có quân bọn Trương Phụ qua đánh đâu? Ta chỉ nên thương cho Bá Ký trước sau một niềm ưu ái, trước không chịu khuất họ Hồ, sau không muốn bợp tác với người Minh, cũng là một nhà chí sĩ trong phái bảo hoàng về đời ấy.

Lê cảnh Tuân, người làng Mộ Trạch, huyện Đường an (nay thuộc tỉnh Hải dương), thì đến bà trai thái học sinh 下太學生 đời Trần, là một người bạn quen với Bồi bá Ký. Trong lúc họ Hồ tiếm ngôi, Cảnh tuân không ra làm quan, đến khi người Tàu cai trị nước ta, tìm những người ẩn dật có tài đức với ra bổ dụng. Cảnh Tuân từ chối không được, bắt đầu đi phải nhận chức giáo thụ của Tàu. Thường qua lại nhà Bồi bá Ký, cùng bàn việc nước, hai người đều một lòng lo nước cho họ Hồ, để liệu cách cứu giúp nước nhà và nhà Trần. Cảnh Tuân có viết một cái thư nham đề là «Vận ngôn thư», hiến cho Bá Ký, đại ý khuyên Bá Ký xin người Tàu lập con cháu họ Trần làm vua, nếu không được, thì xin bỏ chức hữu nghị về làm một chức phụng sự, hương khói cho họ Trần, chứ không nên tham lợi lộc, tiếm quyền vị mà ngồi làm việc với người Tàu nữa. Bá Ký chưa kịp theo lời khuyên ấy, thì đã bị bắt, người Tàu soát được cái thư ấy trong nhà Bá Ký, bèn bắt Cảnh Tuân rồi cũng giải qua Kim Lăng. Cảnh Tuân không chịu khuất, cùng người con

MƯỜI HÔM THĂM QUÊ

(Tiếp theo)

Tòa Kiểm duyệt bỏ một đoạn

Thời thế là về tới nhà... Ông Mạnh-tử có nói: «Cha mẹ đều còn, anh em vui vẻ, đó là một điều vui». Hôm ấy kỳ giả về nhà, tuy rằng tham-huyền khuất bóng mà anh em xa gần đều mạnh khỏe cả, không ai có cơn cơ gì, cũng tự lấy làm mừng vậy.

Mười hôm thăm quê từ đây là bắt đầu, mà câu chuyện mười hôm thăm quê cũng tới đây gần kết cuộc. Vì sao? Vì xa nhà lâu ngày về thăm, lời tán tụng, nỗi ban huân, đó là tình thường, không có chi đáng kể, còn những sự tai ngộ mất thấy, cảm xúc trong lòng, thì khi còn ở xa ngàn dặm, lại lúc giông ruid đường trường, so với mấy lúc ở nhà, thường thường trùng nhau, vậy phải kể dài, chỉ nói qua mấy điều để quan sát thêm được, một là phong cảnh xưa, hai là dân tình mới.

Đối với cảnh cũ, lạ một điều là đi xa lâu ngày mà bây giờ trở về những đường lối quanh co trong

Còn muốn cái gì?

Một người thanh niên, mặt mày nhàn, ngồi bên bếp đường mà rên rĩ. Ông Tolstoi (một nhà hiền triết Âu tây buổi trước) đi qua, thấy, hỏi:

— Việc gì vậy, anh?

— Thưa ông, tôi buồn lắm, vì trời cho những kẻ khác được giàu mà lại bắt tôi phải nghèo.

— Này anh, anh đã tới cái bàn tay phải anh tôi dùng, rồi tôi trả cho anh một ngàn đồng roubles, anh bằng lòng không?

— Không đời nào tôi bằng lòng như thế.

— Vậy thì bàn tay trái có được không?

— Cũng không được.

— Vậy thì cặp mắt được không?

— Ôi! cặp mắt tôi, một triệu đồng roubles tôi cũng không chịu, chứ một ngàn!

— Thế thì trời đã cho anh lòng anh, hàng triệu bạc trong mình anh. Anh còn kêu rên gì, còn muốn cái gì?

Kim Sơn

là Thái Diên mặc lệnh đầu chỉ trong ngục. Cảnh Tuân cũng là một người trong phái bảo hoàng, mà giàu sang không tham, cái vẻ không khuất, nên nhà sử sách khen là có chí khí đại trượng phu.

Hai người con thứ của Cảnh Tuân là Triệu Đỉnh, Thúc Hân, 1' eo vào Lê Lợi làm công thần.

(Còn nữa)
Kim chỉ Sĩ

làng cho đến bụi tre giêng nước, con mắt xem không khác mấy.

Hồi mấy người nông phu thì họ nói qua năm nay lại mất mùa hơn năm ngoái. Gia dĩ vì mấy lúc lộn xộn, người ở xa không dám về, kể ở nhà không dám đi xa, nên những người xưa nay sinh nhai về nghề buôn xuôi bán ngược, nay đành chịu khoanh tay chờ đợi.

Những người làng mà kỳ giả đã gặp mặt nói chuyện, lời đến tương lai, thì ai cũng tỏ nét bi quan trên sắc mặt, bình như cái « ngày mai huyền bí » đối với người ta có ham một mối sợ hãi đầu đầu mà không giải tỏ vậy.

Hoặc có kẻ nói: «mối sợ hãi ấy chẳng qua là tạm thời mà thôi, vì dân gian mới trải qua mấy cuộc biến động gần đây, mỗi kinh hoàng còn ở trong không khí; và lại trông thấy cuộc đời phong của chánh phủ rất là nghiêm nghị, theo cái kiến giải làm thường của dân quê, thì bề thấy cái gì khác thường là sinh mới nghĩ ngờ hoặc lo sợ. Nhưng từ nay tình hình ngày càng êm lặn, trong dân gian chẳng bao lâu sẽ thấy an cư lạc nghiệp như trước».

Lời nói trên cũng có lý, nhưng có lẽ lại nói: «Nếu vậy mối lo sợ là ở trong hoàn cảnh sinh ra, thế thì trong tâm lý người dân ngày nay ra thế nào?» Câu ấy cũng khó trả lời.

Tòa Kiểm-duyệt bỏ

..... Đường lúc phân rã, bỗng gặp ông thầy dạy học ngày xưa ở trọ; làng, ông mời vào nhà nói chuyện, ông có đọc cho nghe hai câu thơ cổ:

«Son há phong cảnh nguyên vô dị,
Thánh quốc nhân dân bản dĩ phi».

Nghĩa là:

«Đất đai p ong cảnh như xưa.

Người ta quán nữa bây giờ khác xưa».

Vậy xin tạm mượn hai câu ấy làm kết luận cho mấy hàng này.

L. V. N.

GIỚI THIỆU SÁCH MỚI

Bản báo và nhận: lạng hai quyền sách dưới này:

1/ Nữ công thường thức (đệ tam tập) của Hội Nữ công Huế, giá mỗi quyển 0\$20.

2/ Nghề trồng rau của ông Mai hữu Tước soạn, nhà in Quỳnhbon xuất bản, giá mỗi quyển 0\$15.

Xin có lời cảm ơn và giới thiệu cùng độc giả.

F. D.

Lại việc ấy! ! !

Việc gì? - Ấy việc sơn.

— Trước kia ở Huế ta sơn bàn đặc giá mà lại xấu, nên tôi cử đi nhà thợ mộc nhưng nay hiện Vĩnh Thành số 69 Phố Gia Long ở Huế, có bán nhiều thứ sơn rất tốt mà giá lại rẻ, trước khi muốn dùng tôi mua thử một ít, thời quá thấy tôi dùng xong tôi mới không hay mắc đến mắt, tác nào bác lại nhà tôi mà coi.

— Có phải hiện Vĩnh Thành xưa nay nổi tiếng đến dân đời trước, (lập khách từ từ làm ăn cần thận thực thể có phải không.

— Ấy chính phải.

GIA-ĐÌNH GIAO-DỤC

hai quyển, mỗi quyển 0\$20

Lý tưởng hòa - bình có thành ra sự thực không?

(Tiếp trang trước)

riêng một xô, không ai giao-lễ với ai, thì hòa bình không thành vấn-đề. Lại như giao-lễ nhau mà kẻ giàu giúp đỡ kẻ nghèo, người mạnh đùm bọc người yếu, nước này với nước kia, dân tộc này với dân tộc kia, đều lấy lòng đồng an cộng hoạn mà đối đãi với nhau, thì cũng không thành vấn-đề. Khốn vì trong cuộc giao-lễ mà nhứt là ở thời đại cạnh-tranh này, thấy mỗi lợi thì ai cũng muốn dặt riêng về phần mình, mà động có đều hại thì lại loan tìm phương thế mà trù cho kẻ khác; nhỏ thì cá-nhân đoàn thể, lớn thì dân-tộc, quốc gia, đều mang phải cái lệnh cấm bất thê 不 恕 矣, mà thành ra mất hẳn cái vẻ hòa-bình. Nói cho rõ ra:

Chính vì không chịu dặt kẻ khác như dặt mình, mà cuộc bất hòa bình mới gây ra vậy.

Biết bệnh tức là thuốc, bệnh cần bắt hòa bình là tại bất thê, thì muốn chữa cái bệnh ấy còn có phương pháp gì hơn chữ thê 恕? Mà theo như lời thánh hiền đã dạy, thì thực hành chữ thê không có cái gì cao, chỉ có một điều: Cái gì mình không muốn cho mình thì đừng thì cho người (ne faites pas à autrui ce que vous ne voulez pas qu'on vous fit; 已所不欲,勿施於人).

Nói những câu ấy, nhiều kẻ cho là câu cụ sáo. Nó vẫn cụ thật, song thử xét trên đời, dầu về cá-nhân, đã mấy người thực hành được câu ấy chưa? huống là quốc gia và dân-tộc! Kỳ-giả số dĩ thuật câu cũ ấy lại còn một lẽ nữa:

Từ văn-hóa đông tây tiếp xúc nhau, thương thường có nhiều thuyết xung-dội nhau, mà mấy khoảng gần đây, nhà chánh-trị phương Đông thì hay dẫn cách ngôn của hiền-triết Hy-lạp, La-mã; còn các nhà chánh-trị phương Tây lại hay dẫn thành-ngữ của Khổng Mạnh (xem mấy bài diễn-văn nơi nghị trường trong xứ ta ba bốn năm nay), mà chữ thê 恕 của kỳ-giả, nói trên, thì ông thánh phương Đông và ông thánh phương Tây cũng đồng một kiến giải như đúc một khuôn mà ra, nghĩa là đều lấy câu nói trên làm cái nền chính đáng cho cuộc giao-lễ của loài người vậy.

Vậy thế-giới không có ngày hòa-bình thì chờ, bằng có ngày hòa-bình thực hiện thì kỳ-giả dám nói quyết rằng: Bước đầu vào cõi hòa-bình tất do thực hành chữ thê đó, mà dầu hòa-bình được đến chỗ cực-diêm cũng chẳng qua cái kết quả viên mãn của chữ thê ấy, chứ không có cái gì khác.

Ôi! ở giữa khoảng kẻ cười người khóc, kẻ đối người no, ai cũng ôm chặt chủ nghĩa ich kỷ một bên lưng không chịu rời ra, mà nói chuyện chữ «Thê», thật là vu khoát thật! Song đó là vì cái đề «Hòa bình» mà nói, chứ không phải vô cớ, độc giả hãy hiểu cho.

VIỆC TRONG NƯỚC TRUNG-KỲ

HUẾ

Tự tử

Hôm chủ nhật 31 mai, lúc 6 giờ mai, tại Đập đá, thấy có vớt lên một cái thây người dân ông. Ấy là xác của tên Thuận, con bà Lê, bán cơm.

Thuận tự tử vì lẽ gì? vì tình duyên trắc trở chăng? Ấy đương xô dùa vào một đồng. Vì ách gia đình chuyên chế chăng? không phải.

Thuận rồi sinh vào chỗ nghèo nàn; đương lúc người ta kẻ thì năm bảy người trên bộ xa lòng bóng lạng, dưới may quai chạy vu vù, rung đùi vô vể, vui cười ha; há người thì cùnh chệ trên chiếc lỵ-mu-din, chun treo máy, miệng ngậm điều thuốc xỉ gà khói bay nghi ngút, qua hết phố này sang phố nọ. Thuận ta cầm cái lam lụng không hờ tay. Ấy thế mà nào có đủ nuôi mẹ già với vợ yếu. Hiểu đã không tròn, nghĩa cũng méo mất. Thuận đi bồi Hà-bá về số phận của anh ta.

Tội nghiệp nhii!

Nghe nói Thuận chết có để giấy lại dặn mẹ và vợ đều nọ đều kia.

B. L.

THỪA THIÊN

An trộm giết người rồi tự tử
Về vụ án trộm ở làng Tiên lộc huyện Hương trà, dâng trong số báo vừa rồi (số 389 ra ngày 3 Jain), nay được tin rằng tên kẻ trộm đã bị bắt, nhưng nó đã trốn ra được, và tự đi thất cổ chết rồi.

THANH HÓA

Cũng một việc mà sao hai tờ sức khác nhau?

Ở hạt Quảng xương vụ thuế năm nay, nhân dân đã nộp từ hôm 10 tháng 4 ta, đầu tháng năm ta thì nộp lên kho bạc. Về vụ thu thuế này có thấy 2 tờ sức của chánh phủ tỉnh Thủ chánh xin trích vài đoạn cốt yếu như sau này:

AI MUỐN RỎ ĐẠO THIÊN-CHÚA?
Sẽ có dịp tốt, xin chờ bỏ qua!
TỪ 7 ĐẾN 14 THÁNG SÁU TÂY, tại NHÀ ĐỒNG CHƯA-CỬU-THÊ, (gần An-đinh-cung)
MỖI CHIỀU, KHÍ SÁU GIỜ
Chà Lượng sẽ giảng giải phân trần đạo lý
P. Gagné C. ss. R.

Một bức thơ

« Có một hôm tôi đi lounée trên xứ Chăm, vô một nhà người Chăm để ăn cơm trưa. Thấy chủ nhà đương bốp chán với dầu « Khuyन्ह-Điép. Tôi biết rồi, nhưng hỏi thử xem ý kiến một người Chăm đối với dầu Khuyन्ह-Điép ra thế nào:

« — Bốp dầu gì đó?

« — Thưa, dầu Khuyन्ह-Điép.

« — Dầu Khuyन्ह-Điép có hay không?

« Thưa hay lắm! Bà con tôi, mấy lối đây chỉ dùng dầu này, mà dùng dầu hay đó...

« Thời đã biết rằng dầu Khuyन्ह-Điép của ông bỏ lên xứ Chăm đã lâu rồi vậy.

BỮU - ĐÀI

Vétérinaire Indochinois
PHANRANG

CHỐNG NHƯ PHÉP TIỀN...

Chỉ trong một tuần lễ, thuốc BÔ-HUYẾT-KHU-PHONG có thể chữa khỏi các bệnh: Phong thấp, tê liệt, đau lưng, nhức xương v. v... của quý ông quý bà.

Nên hỏi tại các hiệu Đại-ly thuốc THAM-THIÊN-ĐƯỜNG.

HÀN-VIỆT TỜ-ĐIỂN: đương in
BỘN BA VẠN DANH TỜ - GIÁ ĐẶC MỸ:
Hạng 101 7\$50 - Hạng thường 5\$50
ở xa xin thêm 0\$50 tiền cước.
Nhận mua trước đặt cọc 1\$00
Đào-duy-Anh, Huế

DRAGÉES

Vermifuge

RUDY

Trị bệnh

SÁN LÁI

Thuốc viên Dragées Rudy trị bệnh sán lán rất thần hiệu, và làm cho người ta trở nên tráng kiện. Người lớn con ăn đều đáng được.

Thuốc viên Dragées Rudy có bán tại các hiệu thuốc ở Saigon và các hãng sách ở các tỉnh.

PHARMACIE NORMALE
(L. SARRAVAL)
119-123 rue Cailhat - SAIGON

(là hãng thuốc đáng tin cậy, tạo lập đã hơn năm chục năm rồi).

1/ Trát của chánh tổng: Năm Bảo đại thứ 6, tháng 4 ngày 6 22 mai 1931) chánh-tổng đồng thủ chánh, tuần sao sức cho các xã thôn biết mà tuân theo 1... 2... 3... 4... Phạm nha lại tới làng nào kiểm đốc, không được mượn cơ sách nhiễu, làng nào đem bạc thuế tới nhà trình nộp thì thu nhận liền, không được sách nhiễu ngoại phi... (Trích nguyên văn: 保大庚午四月初六日守正總巡抄飭各社村遵照... 二... 三... 四... 街吏何保往各社村檢督不得生事藉端. 街何社村將銀兩街呈納即行檢認不得索取外費云云)

Theo lời sức trên là chánh tổng tuần sao trát quan mà thông, sức cho lý dịch các làng biết rằng vụ

